

7Н/1 204415
(1038)

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка»

Н. У. Чайка

**ТЫПАЛОГІЯ ЭЛІПСІСА
У СІНТАКСІЧНАЙ СІСТЭМЕ
БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ**

Манаграфія

Мінск
2012

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

ЗМЕСТ

Дадатак А. Кампаненты семантычнай структуры канструкцый з эліпсісам дзеяслова.....	3
Дадатак Б. Прадуктыўнасць мадэлей канструкцый з эліпсісам дзеяслова	9
Б.1. Дынамічна-лакатыўны тып.....	10
Б.2. Экзістэнцыяльна-лакатыўны тып.....	22
Б.3. Акцыянальныя тыпы	26
Б.4. Лакатыўна-пацыентыўны тып.....	37
Б.5. Акцыянальна-дэлібератыўны тып.....	41
Б.6. Статальны тып.....	45
Б.7. Экзістэнцыяльна-тэмпаральны тып	47
Б.8. Рэляцыйны тып	49
Дадатак В. Частотнасць структурных тыпаў канструкцый з эліпсісам дзеяслова	51
В.1. Поліпрэдыкатыўны тып.....	52
В.2. Звышфразавы тып: самастойныя сінтаксічныя адзінкі ў структуры звышфразовага адзінства	63
В.3. Звышфразавы тып: эліптычныя і парцэляваныя канструкцыі ў структуры звышфразовага адзінства.....	76
В.4. Ускладнена-паратаксічны тып	84
В.5. Ускладнена-паўпрэдыкатыўны тып	89
<i>В.5.1. Эліптычныя канструкцыі з адасобленымі азначэннямі.....</i>	<i>89</i>
<i>В.5.2. Эліптычныя канструкцыі з адасобленымі акалічнасцямі</i>	<i>91</i>
В.6. Ускладнена-парэўнальны тып.....	94
В.7. Ускладнена-далучальны тып.....	96
В.8. Ускладнена-паратаксічны тып	98
<i>В.8.1. Ускладнена-інтрадуктыўны тып (з устаўнымі канструкцыямі)</i>	<i>98</i>
<i>В.8.2. Ускладнена-інтрадуктыўны тып (са звароткамі).....</i>	<i>101</i>
Дадатак Г. Кампенсаторныя семантычныя кампаненты ў канструкцыях з эліпсісам дзеяслова	103
Г.1. Дынамічна-лакатыўны тып.....	104
Г.2. Акцыянальныя тыпы	110
Г.3. Лакатыўна-пацыентыўны тып.....	120
Г.4. Акцыянальна-дэлібератыўны тып.....	122
Г.5. Экзістэнцыяльна-лакатыўны тып.....	125
Г.6. Статальны тып.....	128
Г.7. Экзістэнцыяльна-тэмпаральны тып	130
Г.8. Рэляцыйны тып	132

Дадатак Д. Функцыянаванне канструкцый з эліпсісам дзеяслова	134
Д.1. Выражэнне прэдыкатыўных катэгорый у канструкцыях з эліпсісам дзеяслова	135
<i>Д.1.1. Выражэнне катэгорыі тэмпаральнасці</i>	<i>135</i>
<i>Д.1.2. Выражэнне катэгорыі мадальнасці</i>	<i>142</i>
<i>Д.1.3. Выражэнне катэгорыі персанальнасці</i>	<i>149</i>
Д.2. Канструкцыйная поліфункцыянальнасць сінтаксем у парадыгме структурна-сінтаксічных мадыфікацый.....	155
<i>Д.2.1. Канструкцыйна-трансфармацыйныя фактары поліфункцыянальнасці сінтаксем</i>	<i>155</i>
<i>Д.2.2. Канструкцыйна-катэгарыяльныя фактары поліфункцыянальнасці сінтаксем</i>	<i>166</i>
<i>Д.2.3. Логіка-семантычныя фактары поліфункцыянальнасці сінтаксем..</i>	<i>174</i>
Дадатак Е. Акт аб укараненні.....	177

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Д.1.3. Выразэнне катэгорыі персанальнасці

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Спосаб выражэн- ня перса- нальнасці	Сродкі выражэння персанальнасці	Сінтаксічнае зна- чэнне персаналь- насці	Агульная колькасць адзінак	Працэнтныя суадносіны	Прыклады	
Сінтаксіч- ны	Лексічныя. Асабовыя займенні- кі	1 асоба адз. лік	175	20,5 %	– <i>Я табе – яблык і сліў</i> (А. Дзялендзік)	
		1 асоба мн. лік	123	14,5 %	– <i>Мы – да цёткі</i> (В. Быкаў)	
		2 асоба адз. лік	115	13,5 %	– <i>Ты – не ў хату? – запытала маці Мітрафана</i> (І. Канановіч)	
		2 асоба мн. лік	97	11 %	<i>Ігнат да яго: – Адкуль вы? Куды вы?..</i> (А. Куляшоў)	
		3 асоба адз. лік	134	15,5 %	<i>Ён – цераз лес і ў вёску. А там ужо паліцаі ў хаце сувязнога</i> (В. Быкаў)	
		3 асоба мн. лік	211	25 %	– <i>Яны нас – на могілкі. А можа – у кар’ер</i> (В. Быкаў)	
	Усяго			855	19 %	
	Уласны назоўнік	3 асоба адз. лік	312	7 %	<i>Дзед Цімох – у дровы</i> (В. Каваль)	
	Агульны назоўнік	3 асоба адз. лік	207	70 %	<i>Бацька ўзяў ды дроў у хату</i> (У. Шахавец)	
		3 асоба мн. лік	87	30 %	<i>І заместа пытанняў – адказы...</i> (Р. Баравікова)	
Усяго			294	6,5 %		
Формаўтваральныя часціцы	2 асоба адз. лік	134	3%	<i>Хрыпаты варухнуў абрэзам: – Давай па загуменні</i> (І. Мележ)		

Спосаб выражэн- ня перса- нальнасці	Сродкі выражэння персанальнасці	Сінтаксічнае зна- чэнне персаналь- насці	Агульная колькасць адзінак	Працэнтныя суадносіны	Прыклады
	Кантэкстуальныя сродкі. Кампанен- ты суб'ектнага тыпу ў структуры звыш- фразавага адзінства	3 асоба адз. лік	85	9%	<i>Далей амаль што кожны вечар, // Пасля рабо- ты – тут як тут. // І сімпатычны быў ён нечым, // І нечым дзіўны – Вінька Шкут (Н. Гілевіч)</i>
		3 асоба мн. лік	79	8%	<i>Цяжка было партызанскім сувязным. Кожны раз – на заставах, чыгунках, вёсках. І заўсёды – на вачах у немцаў («Звязда»)</i>
		1 асоба адз. лік	157	17%	<i>– Я спачатку заеду ў сельсавет. А пасля, вечера- рам, да сястры ў Медзенку (А. Сакалоўскі)</i>
		1 асоба мн. лік	217	23%	<i>– Мы зранку сходзім у лес. А пасля – на возера (І. Паўлаў)</i>
		2 асоба адз. лік	322	35%	<i>– Ты вечарам заедзь да кладаўшчыка. Забярэш зброю. А ўранні – на кірмаш (В. Хомчанка)</i>
		2 асоба мн. лік	71	8%	<i>– Вы да нас? То прашу ў хату (А. Якімовіч)</i>
		Усяго	931	21%	
Кампаненты прэ- дыкатыўнага тыпу ў структуры про- стага сказа з адна-	1 асоба адз. лік	86	12%	<i>– Яе замкну, а ключык – вам... (А. Макаёнак)</i>	
	1 асоба мн. лік	138	19%	<i>– Сюды вернем якую-небудзь кантору, а вам – пяць пакояў (А. Макаёнак)</i>	
	2 асоба адз. лік	103	15%	<i>– Ідзі ў хату, а зброю – мне (М. Матукоўскі)</i>	

Спосаб выражэн- ня перса- нальнасці	Сродкі выражэння персанальнасці	Сінтаксічнае зна- чэнне персаналь- насці	Агульная колькасць адзінак	Працэнтныя суадносіны	Прыклады
	роднымі выказні- камі	2 асоба мн. лік	132	19 %	<i>Ідзіце прама, а праз тры кварталы – налева, – адказала нам цётка (І. Козел)</i>
		3 асоба адз. лік	75	11 %	<i>Не чакай! Будзе толькі ўвечары. Спачатку зае-дзе ў краму, потым – на склад, а пасля – дадому (А. Бажко)</i>
		3 асоба мн. лік	173	24 %	<i>Спачатку едуць на цаліну, а потым – на гарадах («Чырвоная змена»)</i>
	Усяго		707	16 %	
	Кампаненты прэды- катыўнага тыпу ў структуры звыш- фразавага адзінства	1 асоба адз. лік	235	28 %	<i>Іду спачатку па дарозе. Затым – лесам (П. Галавач)</i>
		1 асоба мн. лік	91	11 %	<i>Наш план наступны. Наведаем дзяцей у інтэрнаце. Потым – у музей («Настаўніцкая газета»)</i>
		2 асоба адз. лік	84	10 %	<i>– Дочанька, будзь з імі ласкава, пагавары. Гады ідуць, а ўсё без пары (Г. Марчук); – Глядзі за ім. Не балувай... А Гузу – паранку. Зіма надыходзіць – у лес трэба будзе (І. Мележ)</i>
		2 асоба мн. лік	89	10 %	<i>– Завядзіце ўсіх у лагер. А пасля – у батальён (В. Быкаў)</i>

Спосаб выражэн- ня перса- нальнасці	Сродкі выражэння персанальнасці	Сінтаксічнае зна- чэнне персаналь- насці	Агульная колькасць адзінак	Працэнтныя суадносіны	Прыклады
		3 асоба адз. лік	122	15 %	<i>Рэпліам убачылі чалавека. Ідзе сабе, ідзе... Дайшоу да чыгункі. Спыніўся. Пасля – паўзком пад насып (М. Капыловіч)</i>
		3 асоба мн. лік	217	26 %	<i>– Наведайце малых. Потым – дадому (П. Палавач)</i>
		Усяго	338	19 %	
	<u>Логіка-граматычныя фактары.</u> Пераемнасць кампанентаў аб'ектна-суб'ектнага тыпу ў структуры звышфразавага адзінства	Экспліцытны аб'ект у структуры звышфразавага адзінства	74	19 %	<i>– Толькі скажы яму, каб дзве фотакарткі. Адну – сабе, а другую – у клуб (А. Макаёнак)</i>
	Экспліцытны суб'ект у структуры звышфразавага адзінства	Экспліцытны суб'ект у структуры звышфразавага адзінства	35	9 %	<i>Мне цяжка. На зямлі памру няроднай. Чужыя сцены, галасы, імёны... У Вільню б хоць на міг... (Р. Баравікова)</i>
		Усяго	109	2,5 %	

Спосаб выражэн- ня перса- нальнасці	Сродкі выражэння персанальнасці	Сінтаксічнае зна- чэнне персаналь- насці	Агульная колькасць адзінак	Працэнтныя суадносіны	Прыклады
	На аснове лагічнай аперацыі ўключэн- ня	Уключэнне зместу простай мовы ў змест слоў аўтара	28	0,5 %	<i>І уздох, як быццам боль цяжкі: – // У лесаруба хлеб цяжкі! – І да мяне: – // А ты, блазно, // Ча- го ўгледзеўся ў акно</i> (П. Броўка)
	Функцыянальна- сінтаксічнае пе- раўтварэнне кампа- нентаў суб'ектнага тыпу	Форма дапаўнення, што ўказвае на суб'ект	247	5,5 %	<i>А ім – далей, праз рэкі і праз горы да родных</i> (Л. Левановіч)
Усяго			384	8,5 %	
Усяго			4455	100 %	